

Matkalla vaarien maahan

Tämä artikkeli jatkaa Janne Seppäsen aloittamaa matkaa Helsingin Sanomien Kuukausiliitteeseen ja baarien maahan. Pohjaan tarkasteluni seuraaville yleisemmille periaatteille. Ensinnäkin journalismin tutkimuksen tulee olla kohdeherkkää. Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi lehtijournalismin erittelyssä olisi otettava huomioon myös verbaalisen aineksen, kuvien ja mainosten välinen vuorovaikutus. Journalismia tulee tarkastella myös suhteessa muihin diskursseihin kuten tieteseen, elokuvaan, kirjallisuuteen tai mainontaan. On myös syytä muistaa, että journalistiset tekstit eivät ole vain esityksiä vaan tekoja, joilla on yhteiskunnallisia vaikutuksia. Sen vuoksi on tärkeitä tutkia valtasuhteita niin tekstien sisällä, niiden välillä kuin niitä tuottavissa instituutioissa itsessäänkin.

Artikkelissa tarkastellaan aluksi aikakauslehden sivujen sommittelun merkitystä, hahmotellaan sivujen Tuttu-Uusi -dynamikkaa ja tutkitaan esimerkkijutun etusijaistettua tai todennäköistä lukureittiä. Seuraavaksi tarkastellaan esimerkkijutun verbaalisen tekstin kerrontaa ja päädytään ehdottamaan, että reportaasi- tai featurekerronta voi toimia uutiskerronnan vastamyrykkynä. Lopuksi ennätetään vielä pohtia hieman journalismin merkitystä kansallisuuden rakentajana ja määrittelijänä.

Kirjoitukseni koostuu kolmesta osasta. Aluksi kehittelen tapaa, jolla saataisiin ote tekstuaalisten elementtien ja kuvien merkitysten yhteenkietoutumisesta ja vuorovaikutuksesta sommittelun tasolla. Esimerkkitekstin avulla tutkin erityisesti, miten Gunther Kressin ja Theo van Leeuwenin (1996, jatkossa K&L) esittämiä käsityksiä sivun hahmottamisesta voidaan soveltaa esimerkkijuttuun, mitä voidaan sanoa tekstin aineksen ja valo-

kuvien suhteesta ja millä tavoin uutisten ja reportaasin välistä suhdetta on tältä pohjalta mahdollista hahmottaa yleisemmin. Tarkasteluani jäsentää Kressin ja van Leeuwenin ajatus sivujen suunnittelun etusijalle asettamasta – ”todennäköisestä” – lukureitistä.

Toiseksi kohdistan huomioni jutun verbaaliin kerrontaan sekä tekstin itsensä tarjoamiin tulkintamahdollisuuksiin. Pohdin myös yleisemmin Kuukausiliitteen merkitystä ja roolia Helsingin Sanomien tekstirepertuaarissa, siis sitä millainen asema Kuukausiliitteellä on HS-tekstien avaruudessa. Kolmanneksi raottelen tekstuaalisen journalismitutkimuksen räppänä myös yleisen kulttuurikritiikin suuntaan. Päätän tarkasteluni pohtimalla, millä tavoin journalismi on taipuvainen jäsentämään pääkaupungin ja periferian suhteet ja miten esimerkkitekstini luo niemenomaisesti pääkaupunkilaista me-yhteisöä.

Lehden numero tekstien ja kuvien jatkumona

Kuukausiliitteen kaltaista aikakauslehden numeroa voi tarkastella tekstien ja kuvien jatkumona, johon sommittelu tai taitto luo jäsentävän rytmän. Lehden tär-

keimpiä osioita ovat tällöin avaus (kansi ja sisältöä esittelevä ensimmäinen aukeama), pitkät, kuvitetut pääjutut, keskiaukeama, viimeinen aukeama ja takakansi.

Taittoprosessissa lehdelle luodaan perusjäsenitys, jota toimitus noudattaa numerosta toiseen. Jäsenityksen kannalta lehden keskiaukeama ja viimeinen aukeama ovat tärkeitä, sillä lukijan on helppo löytää ne ja hahmottaa numero niiden kautta.

Kuukausiliitteen toukokuun 1991 numeron tärkeimmäksi sisällölliseksi teemaksi hahmottuu niin toimituksellisen kuin ilmoitussisällönkin osalta lomantieto. Teema on selkeästi esillä neljässä jutussa: matkakertomus Runon ja rajan tieltä vie suomalaisiin maalaismaisemiin, Tanskassa avattu Karen Blixenin kotimuseo esitellään lomakohteena samoin kuin kylä Sardiniasa. Lukijoita valmennetaan pitkien lentomatkojen koettelemuksiin myös yhdessä numeron kolumneista.

Lomateemaan liittyviä ilmoituksia on Tjäreborgilta, Net-matkoilta, Finnairilta, Fritidsresorilta, Ystävyysmatkoilta, Merenkulkuhallitukselta, Kreikan, Espanjan ja Turkin valtioiden matkailutoimistoilta, Matkailun edistämiskeskukselta, Ferrosanilta, Retretiltä, Tampereen messuilta ja Naantalın kaupungilta. Näistä tarkastelen esimerkkijuttun yhteydessä lähemmin Merenkulkuhallituksen ja Kreikan valtion matkailutoimiston mainoksia.

Vaikka toimituksella on oma tapansa hahmottaa aikakauslehden numeron aines, lehden lukutapoja on tietysti monenlaisia. Lukija voi esimerkiksi selata aikakauslehden läpi pysähdellen siellä täällä kuvien ja otsikoiden kohdalla ja vasta myöhemmin palata joihinkin kiintoisilta tuntuneisiin artikkeleihin. Toisaalta lukeminen voi alkaa suosikkikolumnistin jutusta, joka haetaan ensimmäisenä esiin. Aikakauslehti ei pakota lineaariseen, kaikille samanlaiseen, alusta loppuun etenevään lukutapaan, vaan tarjoaa useita mahdollisia lukureittejä. Kress ja van Leeuwen (1996,219) muistuttavat kuitenkin, että vaikka lukutavat voivat vaihdella, sivujen sommittelu tarjoaa materiaalinsa lukijalleen hierarkisesti. Sivujen teksti- ja kuva-aineksen sommittelun tehtävänä on tehdä eroja toimituksen tärkeänä ja vähemmän tärkeänä pitämien aineksen välillä.

On todennäköistä, että aloitamme aikakauslehden aukeaman lukemisen useimmiten parhaiten erottuvista elementeistä – esimerkiksi kuvasta, otsikosta ja ingressistä. Lukureitti voi alkaa huomiota herättävästi taitetusta kuvasta, siirtyä sitten otsikkoon ja tekstiin, palata välillä takaisin kuvaan ja niin edelleen. Kyseessä ei siten ole selkeän lineaarinen polku vaan pikemminkin eräänlainen lukijan ja kuvan/tekstin välinen vuoropuhelu. Koska lukureitit vaihtelevat, K&L tyytyvätkin puhumaan 'todennäköisimmästä' lukureitistä, jonka tutkijan luenta voi tuoda esiin. Kyseessä on siis etusijaistetun merkityksen (vrt. Hall 1980) kaltainen, lehden sommittelusta esiin luettavissa oleva koodi.

Journalistista tekstiä tulisi siis tarkastella moniaineksisena kielellis-kuvallisena kokonaisuutena. Hyödynnän seuraavassa Kressin ja van Leeuwenin (1996, 183) käyttämää sommittelun käsitettä tarkastellessani esimerkkijutun kokonaishahmoa.

Sommittelu koostuu K&L:n mukaan kolmesta toisiinsa kietoutuneesta koodista:

1. Informaatioarvo (information value). Kuvan elementtien sijoittelu kytkee ne erityisiin, kuvan eri osien kantamiin informaatioarvoihin. Tärkeitä vyöhykkeitä ovat esimerkiksi kuvan tai sivun vasen ja oikea puoli, niiden ylä- ja alaosa sekä keskusta ja marginaali.

2. Erottuvuus (salience). Tarkastellaan elementtejä, joilla katsojan huomiota pyritään herättämään. Näitä ovat esimerkiksi kuvan osien tai toimijoiden välinen interaktio, sijoittuminen etu- ja taka-alalle, suhteellinen koko, tonaaliset kontrastit, terävyyserot jne.

3. Kehyminen (framing). Kehystävien keinojen käyttö tai niiden puuttuminen mukaan lukien muun muassa kuvaa kehystävät linjat. Kehystykset erottelevat tai yhdistävät elementtejä myös kuvan sisällä.

Kress ja van Leeuwen tarkastelevat yllä kuvattujen erottelujen avulla monenlaisia visuaalisia ja verbaalisia tekstejä – lehtimainoksia, elokuvien kohtauksia, erityyppisten lehtien sivujen tai aukeamien sommittelua. Sommittelun erittelyssä on oikeastaan kysymys sekä sivun tekijää että sen lukijaa ohjaavien kulttuuristen konventioiden tekemisestä näkyviksi. Huomattakoon, että Kress ja van Leeuwen tutkivat erityisesti länsimaisen visuaalisen kulttuurin koodistoa.

Valitettavasti tämän kirjoituksen yhteydessä ei ole mahdollista käydä läpi Kressin ja van Leeuwenin laajaa ja kunnianhimoista tulkintavälineistöä. Lyhyesti sanottuna K&L:n tavoitteena on kaataa muurit kielen ja kuvan tutkimuksen väliltä, koska varsinaisessa merkityksellistämisen prosessissa kuvan ja verbaalisen tekstin koodit toimivat yhdessä (mt., 183). He käsittelevät kirjassaan visuaalisen aineksen eri puolia: sen kerronnallisuutta, erittelevät sitä toimintana, sosiaalisena konstruktiona ja katsojaa asemoivana sekä erilaisia todellisuussuhteita kantavana kielenä. Yleisemmin sanottuna kyseessä on yritys ulottaa sosiolingvistiikan periaatteet – kontekstuaalisuus ja merkkien sosiaalinen luonne – myös kuvan tulkinnan alueelle.

Sovellan seuraavassa Kressin ja van Leeuwenin ohjelmaa siten, että tarkastelen aukeamien informaatioarvoa lähinnä vasen-oikea -dynamiikan kannalta. En lue yksittäisiä kuvia kovinkaan pitkälle, vaikka erottuvuuden ja kehystämisen käsitteet antaisivat aineksia hyvinkin hienovaraisten erotteluiden tekemiseen. Perusteet rajaukselleni ovat työekonomiset – esimerkkijutun kuvien täysimittainen avaaminen K&L:n käsitteiden avulla pidentäisi tekstiä ainakin puolella. Oma kiinnostukseni kohdistuu tässä lähinnä aukeamien etusijaistamien lukureittien sisältämän tulkintaohjeen hahmotteluun, kuvista otan esiin vain ilmeisimpiä informaatioarvon, erottuvuuden ja kehystämisen аспектеja. Sommittelusta siirryn verbaalisen tekstin kerronnan erittelyyn. Lopuksi palaan moniaineksisen tekstin kokonaisuuteen ja sen tarjoamiin tulkintapotentiaaleihin.

Aukeamien sommittelusta: Utta ja Tutta

Esa Keron ja Vesa Ojan matkakertomus Matkalle baarien maahan! on toukokuun 1991 Kuukausiliitteen ensimmäinen pitkä juttu. Lähdän liikkeelle ensimmäisen aukeaman komposition informaatioarvosta. K&L:n mukaan lehden aukeamalla kannattaa kiinnittää huomiota siihen, mikä aineksesta asemoidaan vasemmalle mikä oikealle sivulle. Heidän mukaansa erityisesti anglosaksisen kuvakulttuurin konventiot ohjaavat sommittelua siten, että oikeanpuoleinen sivu on tärkeän, uu-

**Kahvi virkistää, kahvi herättää!
Rousseau, kuin taidat selittää,
että luonaa, kuin kupin selittää,
kun kupin kahvia juo,
se väsyttää ja unen tuo!**

Vallure

ni. Mökkinummo pillasapa pöimä tuhansa
Bora luonalla pyyhkälymä. Kyyrme umassa
kerkuseisen Huidagaryn yvellellä ummanna-
la. Häs-beehi:
Aari James luonasaan kirjalla ja Lari Kyösti
Mannion varta mä vaelehen / ja kauns on
luonakanta. / öllin öyryällä yrite tuoksu / ja
saravi kakkalutami.
Mieriti.Laakko ja Raajärvi. Kun urreta
viase mersuimissä Pirkkahoje piiri ja Simp-
peli. Kakkalutami. Pöimä. Pöimä. Pöimä.
pillasakilla tempeske? Tämä ne tekse sa-
raaksi silkasta romanttiin nälkästi.
Ja kallehimmat kolortta. Se on tyvityt-
mätöntä hoiverillonta mitä matkaimen voi
kokea. Se parantaa sinun aivoton perusosa
kakkalutami. Se on tyvityt. Se on tyvityt.
mahdoton kaipuu Runon ja rajat öllä.

Tällä teillä kerrotaan tarmaa kumka matkaili-
ja oli tullut lopettamaan talpoleen jälkeen basirni
ja kyyryt oisioo sammalla carpucinoon.
Ei, mitäs on ja lukkari. Uusia luonapilla-
ja.

Senova pöytä Enon eväissä maakkipitävällä 35 matkaku.

Tuo tarina on vain yksi tarina Runon ja rajan
teillä. Hoidossamion baari: etit, mailla kelhas.
Simpasat jäivät rannalle. Mä kampaamme sik-
perästä. Rakeilijä. Sitä sormaa jota on Aleksis
Kiven runussa *Luultavaan perite*.
Rakka tuul. Pohjasta / käy ja metsä hui-
sec. / korven rannas raskossa / tuntuu raivaa
öllä.

Vaasa Kiteellä helpottaa. Sotainvaldigen Ruu-
kalla. Sinä on sitä potkikin. Vunkkista, sanoo
alkuperäisvästös. Ihmisten kanssa saatua tiri-
peijainta. Öllä 8:10. Aomerkiks kalle on turval-
lita.
Kotiteini löttöns väsymyksen rumpusta. Siir
ottaa hyvän asennon ja tarkastelee ihmisiä
Miten kirjallinen sentään on mukava öllös.
Metsän puut ovat mukavia, mutta ilman tuolla
ihmisiä ei jaksaisi.
Pöimä. Pöimä. Pöimä.

Kajuteran vauhdittaa
"Se oli kauniimpi sinottu. Hevoksi muuten,
että kun Lapissa pulutaan mukista, puhutaan
sitä joka on takana, tehtävi. Ei siitä mitäs on
oesta.

T on ohimajalla on upea Aseman baari, jonka
ikkunassa **Hassusen** seljeteren omakokos.
Wokkimonstari selovai. Vaan keheli vo-
kon kehviin, ei joka pitessä eitä psalmy.
Kokos. Kokos. Kokos. Kokos. Kokos. Kokos.
elämänsä sarjassa pöimä suuria elänsä. Hän
saa kuulla, että rajat rakana on veldin toimin-
nassa vanha nauhatelhas. Värsölin lirtuinen lu-
lon keskeillä herkkäkorvonen kulkija kskence
kudlemaan. Kunten hermoisvelleri rakovai aroin
kakkalutami. Pöimä. Pöimä. Pöimä.
Suulitendia on suomen keletin rannellampia

Lama
Hassusen
peililuossa.

den ja huomionarvoisen aineksen paikka. Näin katsojan tulisi sommittelun kantaman ohjeen mukaisesti tarkastella aukeaman oikeanpuoleisia kuvia erityisellä huolella.

Vasemmalla puolella sijaitsee puolestaan lukijalle entuudestaan tuttu aines, se on jutun lähtökohdan aluetta. Missä oikeanpuoleinen Uusi on usein jollakin tavoin ongelmallinen, huomiota ansaitseva ja kiinnostava, siinä vasemmalle sijoitettava Tuttu taas käsitetään jokapäiväisenä ja itsestäänselvänä. Näin Tuttu tarjoaa kehyyksen tai lähtökohdan, johon Uutta koskevat tulkinnat voidaan suhteuttaa.

K&L pitävät tätä jakoa ideologisena sikäli, että lukijan on nojaututtava siihen huolimatta siitä, miten hän jutun sisällön lopulta itse merkityksellistää.

1. aukeama

Tarkastelen ensimmäistä aukeamaa Tutun ja Uuden alueina: Tuttu: Sivun ylälaitaan on taitettu Runon ja rajan tien kartta, joka yhdessä otsikon ja ingressin kanssa kiinnittää oikeanpuoleisen sivun kuvan ja otsikon tulkinnallisesti vastamalla niiden virittämiin kysymyksiin: Tämä juttu kertoo matkasta itäiseen Suomeen, baarien maahan.

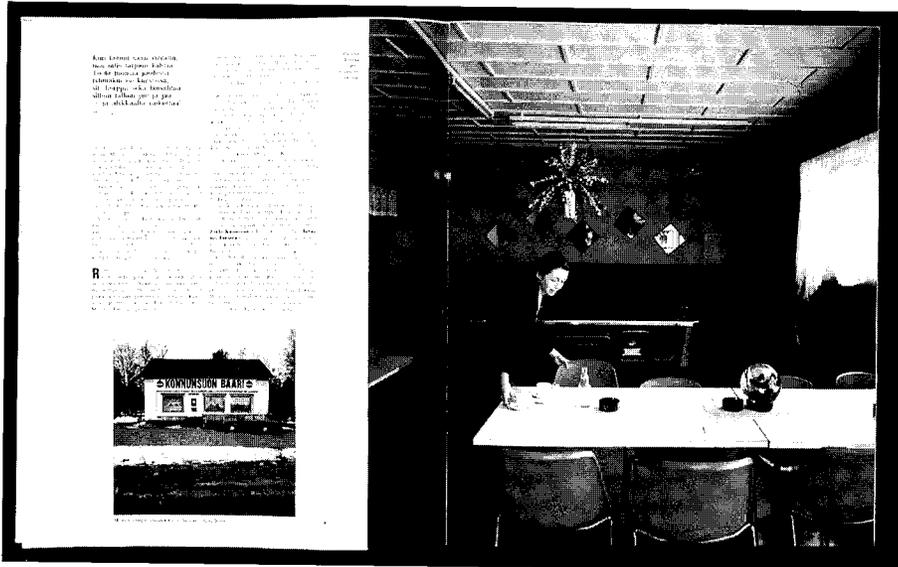
Uusi: Oikeata aukeaman puoliskoa hallitsee kuva Rositan baarista ja sen kolmesta asiakkaasta. Kuva on aukeaman huomiota herättävin elementti paitsi kokonsa myös sijoituksensa ja sisältönsä puolesta. Kuvan vasenta puolta hallitsee pöytään istuutuva (tai siitä nouseva) mies. Kuvan interaktiivisia elementtejä ovat mies ja tuoppi: huomio kiinnittyy täyttä tuoppiaan keskittyneesti pöytään asetettavan miehen katseen ja tuopin väliseen jännitteeseen. Toinen yhteys on syntynyt vastakkain istuvan pariskunnan välille: he näyttävät yhdessä hymyilevän jollekin. Kuvassa hetken tunnelma ja liike on taltioitu. Kuvateksti korostaa tilanteen tuntua: Tahvo, Pave ja Riitta Rositan hilpeissä tunnelmissa.

Kuvan kohteet eivät näytä olevan tietoisia kuvan ottamisesta, he eivät katso suoraan kameraan ja ovat näin heitä häpeilemättä tarkkailevan katseen 'uhreja'. Silti kuvakulma ja perspektiivi asemoivat katsojan lähelle Tahvoa, Pavea ja Riittaa.

Aukeaman valokuva onkin kiintoisa. Toisaalta se antaa vaikutelman 'salaa' otetusta kuvasta, jossa kohteet ovat viattomina tirkistelyn uhreina. Toisaalta kuvakulma asemoi katsojan lähelle toimintaa, saman pöydän ääreen, tyhjän tuopin taakse. Kuvan ja ingressin sisältöjen välillä voi myös nähdä ristiriidan – onko teks-

tin varoitus olla jättämästä sydäntään baareihin sittenkään tarkoitettu vakavasti otettavaksi?

Kokonaisuudessaan aukeaman voi nähdä noudattavan Uusi-Tuttu -logiikkaa. Todennäköinen lukureitti voisi edetä suuren ja kiinnostavan oikeanpuoleisen kuvan kautta vasemmalle puolelle. Vasemman sivun valkoinen, tyhjä tila korostaa karttaa, otsikkoa ja ingressiä. Oikean sivun kuva (Uusi) ja vasemman sivun kartta, otsikko ja ingressi (Tuttu) virittävät pohtimaan jutun luonnetta.

2. Aukeama

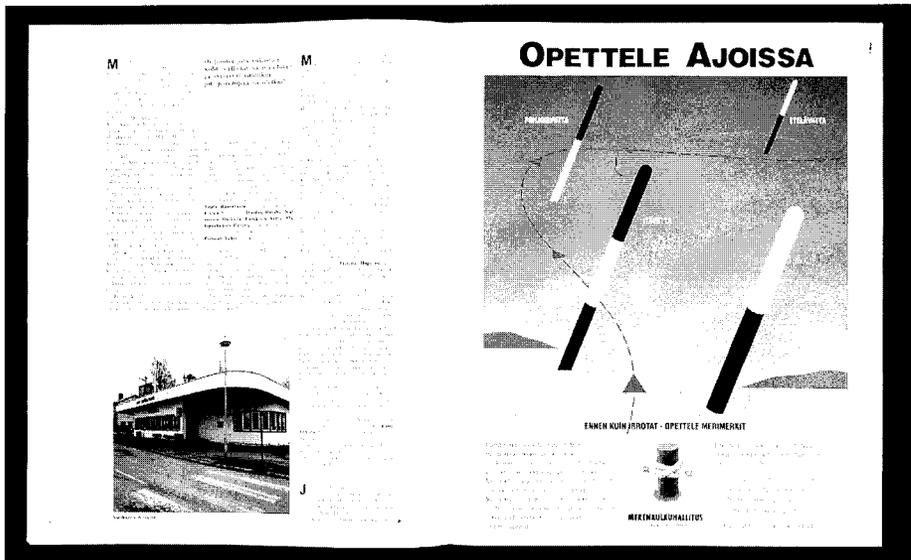
Tuttu: Aukeaman vasemmalla puolella on runomuotoinen kahvin ylistys sitaattina Mercure galant -lehestä. Sen tehtävänä lienee pitää yllä kahvi=olut -mielikuvapeliä, jolla myös kertomus tekstin tasolla leikittelee. Sivun vasemmassa alakulmassa Konnunsuon baari on kuvattu suoraan edestä, symmetrisesti. Kuvakulma ja symmetrisyys liittävät otoksen tieteellistä objektiivisuutta tavoittelevaan, keräilevään tai luokittelevaan kuvausperinteeseen.

Uusi: Sisäkuva tyhjästä Konnunsuon baarin salista. Kuvan ainoa ihminen ja toimija on Helena, joka siivoaa pöytää asiakkaiden jäljiltä. Kuva korostaa tyhjää tilaa, värejä, ravintolan koristusta ja esineistöä. Takaseinän peilit, katosta riippuva kukkakoriste, pöydän tuhkakupit ja lasipallo nousevat katseen kohteiksi. Tunnelma on pysähtynyt ja autio.

Kuvateksti käyttää jälleen dramaattista preesensia tavoitellen yhteyttä hetkeen, johon kuva tarjoaa näkymän: Helena korjaa pois Konnunsuolla.

Aukeama esittää suomalaisen kyläbaarin sisustuksen Uutena, tarkkaa tutkiskelua ansaitsevana ympäristönä. Punaisiin muovituoleihin, ikilevypintoihin ja koristeisiin latautuu näin ehkä aitouden tai kansanperinteen merkitystä. Tuttuna elementtinä vasemman sivun alalaidan ulkokuva on tahallisen symmetrinen, josta baari ikään kuin "katsoo takaisin" lukijaan. Sen voi ajatella myös kehystävän oikeanpuoleisesta kuvasta syntyvää merkitystä: katsokaa, kuinka kiintoisa Konnunsuon baari onkaan sisäpuolelta nähtynä.

Jos tarkastellaan sommittelua lineaarisesti, toinen aukeama rakentaa merkityksiä ensimmäisen jatkoksi. Se tarjoaa baarien sisätilojen ainutlaatuisuutta ja sisustuksen kitschiä uutena ja kiinnostavana eikä keskity esimerkiksi ihmisiin baarin sisällä.

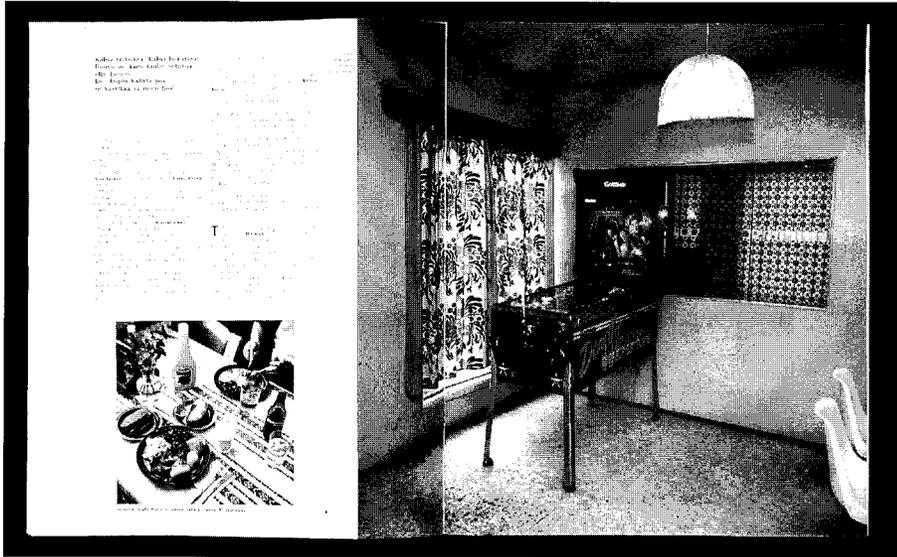

3. aukeama

Tuttu: Vasemman sivun yläosassa on "Tuntemattoman kreikkalaisen" kahvia ylistävä sitaatti, vasemmalla alhaalla Kiteen sotainvalidien ruokala kuvattuna oikealta vasemmalle. Kuva on pysähtynyt, siinä ei ole liikettä. Kuvakulma korostaa katon räystäään funkiskaarta. Myös kuvateksti ohjaa huomiota rakennuksen muotokieleen: Vunkkista Kiteellä.

Uusi: Oikealla sivulla on mainos, jossa Merenkulkuhallitus opastaa veneilijää ohittamaan viitat oikein otsikolla Opettele ajoissa. Se erottuu selkeästi edellisten aukeamien (journalistisesta) aineksesta. Päähuomio ilmoituksen sommittelussa kohdistuu värillisiin viittoihin, joiden oikea ohituspuoli on merkitty nuolilla ja katkoviivoilla.

Vasen sivu jatkaa baarien ulkokuvalla ja sivun ylälaidan sitaatilla Tutun esittelemistä. Oikealle sivulle Uudeksi sijoitettu mainos kertoo, että ilmoitus ansaitsee etusijan journalistiseen rytmiin nähden. Ilmoitus oikealla Uutena muistuttaa samalla selkeästi Kuukausiliitteen muotoa säätelevistä voimista – tässä lehden taloudellinen funktio puuttuu journalistiseen rytmiin. Vasen sivu pitää yllä aikaisempien aukeamien teemoja: tältä näyttävät baarit. Kuvateksti Vunkkista Kiteeltä liittyy korkeakulttuurin (funkis) jutun kerronnan rahvaanomaisuutta tavoittelevaan matalaan katseeseen. Vaikka ilmoitus poikkeakin selkeästi aukeaman journalistisesta aineksesta, sen sisältö liittyy kiinteästi matkustusteemaan.

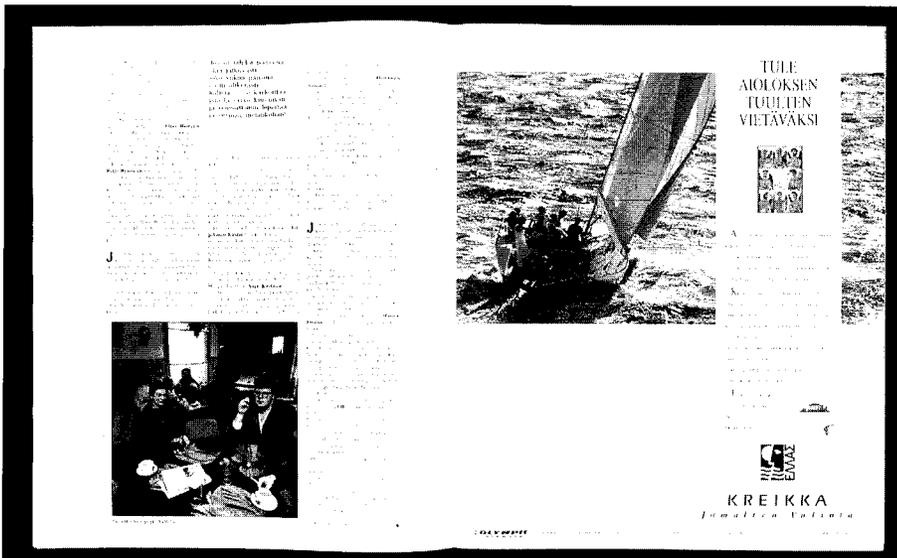

4. aukeama

Tuttu: Voltairen kahvia ylistävä sitaatti yläkulmassa, alakulmassa kuva Enon seisovan pöydän ruoka-annoksista ja aterimista. Kuva on rajattu tiukasti pöydän antimien esittelyyn; tällaiselta näyttää baarien reilu ruoka. Kuva teksti kertoo Enon evään seisovan pöydän hinnan.

Uusi: Aukeaman painopiste taas oikealla, jolla on yli taitteen leviävä kuva Hangasbaarin flipperistä. Jälleen kuva, jossa pääosa on esineillä, materiaaleilla, väreillä ja tyhjällä tilalla. Kuvateksti tarttuu hetken tunnelmaan: Lama Hangasbaarin peliluolassa.

Aukeama jatkaa interiöörien esittämistä erityisen merkittävänä. Vasemman sivun tekstisitaatti ja kuva ruoka-annoksista vahvistavat aikaisempien aukeamien yhteisesti luomia merkityksiä – tällaisia ovat autenttiset baarit.

5. aukeama

Tuttu: Sivun keskellä, yläosassa sitaatti Paul Guibertilta vuodelta 1711, vasem-

massa alaosassa (kuva 7) etualalla pöydällinen miehiä Pankakosken baarista, joista yksi näyttää katsovan suoraan kameraan. Etualalla kahvikuppeja, olut- tuoppeja, taustalla toinen pöytäseurue ja jukeboksi. Päivänvalo loistaa ikkunois- ta.

Kuvateksti: Pankakosken pojat kaffella.

Uusi: Purjevene merellä Kreikan valtion matkailutoimiston mainoksessa. Mai- noksen sommittelu rakentuu kuvan ja niukan tekstipinnan yhteisvaikutukselle – sininen, valkoinen, pyhä, historia, antiikki, Välimeri. Teksti muistuttaa euroop- palaisesta pitkästä kulttuuritraditiosta ja meidän kuulumisestamme siihen. Sivun yläosaan sijoitettu kuva korostaa Välimerta Ideaalina, jonakin tavoiteltavana. Ot- sikko: Tule Aioloksen tuulten vietäväksi jatkaa matkustusteemaa omalta kannal- taan.

Viimeinen aukeama ei enää tarjoa uusia piirteitä itse jutun aiheesta. Vasen sivu kertoo jutun keskeisen sisällön – baarit ja viittaukset kahviin/olueen. Kuvaa Pankakosken pojista kaffella voi pitää viittauksena koko jutun alkuun, sillä tässä samoin kuin ensimmäiselläkin aukeamalla baarien asiakkaat pääsevät esiin. Tällä kertaa he ovat kuitenkin esillä omilla ehdoillaan, näyttäähän yksi miehistä katso- van rauhallisena kohti kuvaajaa ja kameraa.

Mainos tarjoaa jyrkän kontrastin täydelle ja tekstipainotteiselle vasemmalle si- vulle. Sen oikealle ylös sijoitetun kuvan ilme on valoisa ja kevyt vastakohtana Pan- kakosken baarin vasempaan alakulmaan sijoitetulle ummehtuneelle baarimiljööl- le. Tässä mainoksen voi ajatella jopa horjuttavan jutun kuva-aineuksen sisältöä tar- joamalla raikkaudessaan houkuttelevamman kontrastin journalististen kuvien tunkkaisuudelle. Ilmoitus toimii myös eräänlaisena rajatilana tai siirtymänä seu- raavan jutun suuntaan.

Kerrostuvat merkitykset

Kress ja van Leeuwen (mt. 192) lähtevät siitä, että aukeamien keskeisimmät mer- kitykset voidaan tiivistää muutamaan lauseeseen ja näin jäljittää ”todennäköisin- tä” tai etusijalle asettuvaa lukutapaa. Myös aukeamien väliset suhteet ja niiden aukeama aukeamalta kerrostuvat merkitykset voidaan tulkita esiin. Esimerkkiju- tun ensimmäisen aukeaman etusijaistetun lukutavan voi tiivistää esimerkiksi seu- raavasti: Runon ja rajan Suomi on täynnä baareja. Seuraava aukeama tarjoaa edelliseen nähden Uudeksi Konnunsuon baarin esineineen ja helenoineen. Kuva korostaa suomalaisen baarimiljöön ainutkertaisuutta, sen kalustusta, värejä ja yk- sityiskohtia.

Kolmas aukeama rikkoo edellisten yhdessä luomia odotuksia, sillä se asemoi Uudeksi merenkulkuhallituksen ilmoituksen, jossa muistutetaan vesillä liikkuvia viitoista ja niiden tuntemisen välttämättömyydestä. On vaikeata päättää, millä ta- voin ilmoitus pitäisi lukea osaksi aukeamaa ja sen tarjoamia merkityksiä. Ilmoitus ei näytä sekoittuvan jutun kuvitukseen mutta silti se liittyy koko numeron kan- nalta olennaiseen teemaan ja on tarjolla aukeaman tärkeimmällä paikalla.

Neljäs aukeama keskittyy baarien yksityiskohtiin, orpoon flipperiin, pöydän antimisiin ja ruskean eri sävyjen estetiikkaan. Tyhjä tila flipperin oikealla puolella saa kuvan suorastaan kumisemaan autiutta ja ja jämähtäneisyyttä, jota kuvatek- sti vielä tukee: Lama Hangasbaarin peliluolassa.

Viides aukeama asemoi Tutuksi Pankakosken baarin asiakkaat. Vasemman si- vun voi tulkita myös kertaukseksi tai viittaukseksi jutun alkuun. Aukeaman Uu- deksi ja houkuttelevaksi asettuu Kreikan matkatoimiston mainos, joka ottaa mo- nella tasolla etäisyyttä vasemman sivun ja jutun aiempien aukeamien alleviiva- maan suomalaiseen baarimelankoliaan.

Ensimmäinen aukeama uudelleen sommiteltuna.

K&L:n metodin hedelmällisyyttä voi itsekin koetella vaikkapa tekemällä yksinkertaisen kommutaatiotestin, eli kääntämällä ensimmäisen aukeaman ainekset toisin päin. Muuttuuko mikään?

Matkalle baarien maahan – jutun sommittelua voi siis hyvin tarkastella Tutun ja Uuden välisenä dynamiikkana. Mutta entäpä sommittelun ja tekstin yhteispeli? Janne Seppänen (1996) huomauttaa artikkelissaan osuvasti, että jutun teksti ja kuvat tuntuvat puhuvan eri kieltä.

Missä kuvat ovat autenttisuudessaan eleettömiä, siinä teksti leikittelee merkityksillä. Kuvien värimaailma herättää assosiaatioita ja muistoja savuisista keskari-kuppiloista, jossa jukeboksi jauhaa Raikku Frimania ja flipperi ulvoo taistojen tiellä. Kuvissa on siis vahva metonyminen sisältö: tämä on sitä oikeaa Suomea.

Onko erikielisyys tahallista, pohtii Seppänen. Lopullista vastausta on tekstien perusteella mahdotonta löytää. Uskoisin kuitenkin, että juuri kuvien autenttisuus ja eleettömyys pitää jutun journalismille ominaisten esitystapojen piirissä. Kuviin on siten koodattu kulttuurinen ”takuu” siitä, että tätä juttua sopii lukea ainakin jonkinsorttisena dokumenttina.

Kokevaa ja lähelle pyrkivää kerrontaa

Seuraavaksi siirryn jutun sommittelun tarkastelusta verbaalisen tekstin pariin. Sen käsittelyssä voidaan hyödyntää narratologiaalähtöistä uutistutkimusta, jonka yksi keskeisiä löydöksiä on, että uutistekstin kertoja pyrkii häivyttämään oman välittävän roolinsa kerronnasta ja antaa asioiden kertoa ’itse itsestään’. Esimerkiksi Riddell (1990) katsoo, että professionaalisten ideaalien mukainen uutiskertoja on ’näkyvätön ja asioihin puuttumaton’. Uutisessa tosiasioiden on määrä esittää itse itsensä eikä kertojalla ole oikeutta tuoda esiin asioista omaa mielipidettään (siis puuttua asioihin).

Lähden liikkeelle mutkan kautta. Eritelleessäni Suomen Kuvalehden kerrontaa Kouri-kaupoista (Sirkkunen 1994) totesin, että tuon tekstin kertoja poikkesi uutisten vastaavasta erityisesti tietävyytensä suhteen. Kouri-jutun kertoja asettui tapahtumien yläpuolelle, liikkui suvereenisen vaivattomasti kertomuksensa ajassa ja tilassa, tuntui tietävän kaiken tarpeellisen. Lisäksi koko teksti oli kertovan dis-

kurszin hallitsemää, lähteet eivät päässeet suorina sitaatteina esille lainkaan.

Missä uutiset harvoin täyttävät sulkeumaan päättyvän kertomuksen edellytykset (vrt. Veikko Pietilä 1995, 55), siinä Harri Saukkomaan ja Suomen Kuvalehden rakentamaa Kouri-juttua voi pitää kertomuksena, joka uutisjournalismista poiketen rakentaa uskottavuuttaan todisteisiin pohjautuvalle, vähitellen paljastuvalle tarinalle pankkien omanvoitonpyynnistä ja Pentti Kourin roolista tuossa pelissä. Tällainen tutkivan journalismin kertoja on siis normaalien uutisten kertojaa tietävämpi, se näkee, kuulee ja syntetisoi eri diskurssit yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Narratologisen tekstintutkimuksen pohjalta voi myös pohtia, millaista yleisöä tällainen kertomus olettaa lukijakseen. Tutkivan journalismin tapauksessa yleisö haluaa tietää juurta jaksain, miten kaikki oikeastaan tapahtui, vailla uutisten yhtäältä-toisaalta ja nähtäväksi jää -jargonia.

Tarkasteltaessa Matkalle baarien maahan -tekstin kertojaa huomataan, että se on peliin puuttuva (kertojahan esittää arvioita monista asioista). Mutta tämä kertonta poikkeaa edellä käsitellyistä myös näkyvyyden ja tunnistautuvuuden suhteen. Kertoja on sekä näkyvä että tunnistautuva ja lisäksi puhuttelee lukijoita suoraan:

...me teimme testimatkamme huhtikuussa, että Teillä Hyvät Lukijat olisi sievä reittipaketti valmiina hyvissä ajoin ennen lomien alkua.

Kertoja ei siis häikäile tuoda esiin omaa osuuttaan, pikemminkin päinvastoin. Ehkä kaikkein keskeisin normaalijournalismia sääntelevä konventio – faktan ja fiktion erottaminen – rikotaan sujuvasti jo jutun alussa:

...osa jutusta on pakostakin jouduttu stimuloimaan ja kuvittelemaan kesän puitteita vastaavaksi. Vai luuletteko, että Runon ja rajan tielle lähtisi kesäpäivän yksikään autoilija, jos kertoisin niin kuin kaikki todella tapahtui.

Esimerkkijutun kerronnassa hyödynnetäänkin häpeilemättä fiktion keinoja. Tällä tavoin kertoja siis luo uutisjournalismista poikkeavia tulkinta-asemia. Se ei erottele tulkintoja ja tosiasioita vaan pikemminkin varoittelee suhtautumasta tekstiin täytenä totena. Kun uutisjournalismissa esitetyt faktat usein autentisoivat uutisen tapahtumasta esittämää tulkintaa, esimerkkijuttumme faktat esitetään usein ironisessa, vertauskuvallisessa tai tekstiä rytmittävässä merkityksessä. Konventioilla leikitään myös nimien yhteydessä, tekemällä niissä ”virheitä”: Runon ja rajan tie, Runon ja rahan tie, Runon ja ravan tie. Teksti vihjailee myös kahvinjuonin olevan jotakin aivan muuta:

Loppusiivu pois kahvilasin pohjasta ja matkaan.

Eroja uutisjournalismiin löytyy siis sekä jutun ”raaka-aineista” että siitä, miten noita aineksia käytetään. Faktojen sijasta kokemukset ja tuntemukset nousevat keskeisiksi. Kirjallisilla sitaateilla rakennetaan intertekstuaalisia yhteyksiä suomalaiseen ja eurooppalaiseen kulttuuriperinteeseen, yhtäältä Leinon kaltaisiin Runon ja rajan tien kulkijoihin ja toisaalta eurooppalaisiin kahvinjuojiin. Näin sitaateillakin on uutisjournalismista poikkeava, assosiaatioita luova tehtävä.

Suoria sitaatteja on kuitenkin niukasti, varsinkin muita kuin jutun kirjoittajan ja valokuvaajan omia lausahduksia. Omat suorat sitaatit toimivat koomisuutta tavoittelevina, eivät erityisesti tekstiä autentisoivina. Ainoa sitaateilla erotettu suora ”alkuperäisväestön” lainaus on kahden sanan mittainen:

”Töitä riittää”, sanoo Aune kuusitoistatuntisista työpäivistään.

Baarien asiakkaita ei päästetä ääneen lainkaan, he jäävät kuvausten ja kuvien kohteiksi, kertojan hyödyntämäksi ainekseksi. Tekstissä on paikoitellen vahva sisäisen monologin tai tajunnanvirran tuntu. Kerronta liukuu joskus ’sisäisen puheen’ kaltaisiin assosiaatioihin:

“Värtsilän lintujen laulun keskeltä herkkäkorvainen kulkija kykenee kuulemaan kuinka heimoveljet takovat aivan kivenheiton päässä neuvostoliittolaisia nauvoja. Naulatehdas on suomen kielen runollisimpia sanoja. Karjalaisten tekemä nauja. Siekö sen teit? Mie! Mie!”

Te, Arvoisat Lukijat

Hyödyntäessään näkyvää ja tunnistautuvaa kertojaa esimerkkiteksti luopuu samalla siitä kaikkietävydestä, joka luonnehtii uutis- ja tutkivaa journalismia. Kaikkietävän ja kanta-aottamattoman kerronnan sijasta kertoja operoi avoimesti tunnistautuvalla ja havaittavalla äänellä.

Jotkut kirjallisuudentutkijat pitävät minä- ja tajunnanvirtakerrontaa melko yksipuolisena esitysstrategiana, joka tuottaa helposti egoistisen vaikutelman, tuohan kertoja jatkuvasti esiin omaa persoonaansa ja omia havaintojaan (esim. Heino 1975, 232). Niin tai näin, suoraa puhuttelua voidaan pitää ohjeena tai merkkinä lukijalle: Tätä tekstiä tulee tulkita toisin kuin uutisia tai muita, “vakavampia” journalistisia muotoja.

Esimerkkijutun kerronta tuntuu pyrkivän välittömään ja läheiseen suhteeseen lukijan kanssa. Tarkasten seuraavaksi kahta kerronnan tunne-elämyksiä tuottavaa strategiaa – nimeämistä ja ironian käyttöä.

Jyrki Kalliokoski on kirjoittanut (1996) uutisen kielellisistä valinnoista muun muassa tunteiden ja ideologioitten ilmentäjänä. Labovia ja Waletskeyä lainaten Kalliokoski muistuttaa kertomuksen kahdesta funktiosta, referentiaalisesta ja evaluoivasta.

Kalliokosken mukaan evaluointi ilmenee muun muassa siinä, miten uutistaapahtumaan tavalla tai toisella osallisina olleista ihmisistä puhutaan. Tekstin taustalla vaikuttavia ideologioita tai myyttisiä kerrostumia voidaan siis lähestyä esimerkiksi tarkastelemalla sitä, mitä prosessiin osallistujien nimeäminen kertoo tekstin kantamasta näkökulmasta. Tekstin toimijat jakautuvat helposti ‘meiksi matkailijoiksi’ ja ‘heiksi’.

Me – Matkailijat:

sinä; matkamies; monet suomalaiset; hätäiset kaasujalat; Te Hyvät Lukijat; autoilija; kuvanveistäjä Erkki Kannosto; kuvanveistäjä Johannes Takanen; valokuvaaja; lomamatkailija, matkamies; matkailija; turisti, tangolaulaja, matkailija, perheellinen matkailija, Tapsa Rautavaara, laskentakonsultti Liksen Vantaalta, kuljettaja; matkaaja; hän; herkkäkorvainen kulkija; piintynyt kahvijuoja, me.

He:

Harilan Riitta; Kalviaisen Miukka; Parkkoon Ari; Mäkipaakkasen Pave; Peltolan Tahvo; iloiset karjalaiset; Helena Hagert; parisataa vankia; ihmispolot; mökinmummo pellavapää; Parikkalan piit; Kirvesniemen perhe; isäntä; baarinpitäjä; sotainvalidit; ihmiset; vaimot; karjalainen; ihminen; heimoveljet; karjalaiset; ihminen; Eljas Remelin; ihminen; Reijo Rynänen; nuori neito, Paulig-tyttö; Kilpeläisen Kirsti; Anja Kiiskinen; Heikkisen Aune; emäntä; vanhempi keskioluenmyyjä Olli; nuorisot; kaksi tyyppiä; pikkupoika; alkuperäisväestö; väkeä; paikallinen alkoholitarkkailija.

Esimerkkijutussa kerronnan voi nähdä nimeämällä rakentavan empaattista suhdetta Runon ja rajan tien asukkaisiin. Heistä kaikista puhutaan tuttavallisesti ja välittömästi, kuin vanhoista ystävistä ja kylänmiehistä ikään.

Tekstin ironia ei ainakaan omassa luennassani liity niinkään “alkuperäisväestöön” kuin kaupalliseen turismiin ja sen markkinointiin, “meidän lomailijoitte”

hätäisyyteen, hosuviin ”vantaalaisiin laskentakonsultteihin”. Ironian katsotaan usein (Ettema & Glasser 1994) lähentävän kertojan diskurssia ja yleisöä toisiinsa ja luovan etäisyyttä kerronnan kohteeseen. Näin ironian kohteeksi asetuisi meidän lukijoitten hyvin tuntema ”kiireinen” ja ”keinotekoinen” kaupunkilaiselämä ja ideaaliksi välitön, seurallinen muu Suomi. Näin tekstiä voisi lukea myös kaupunkilaisena itseironiana – tällaisiahan me olemme.

Millainen kertoja, sellainen lukija

Esimerkkijutun kertoja on voimakkaasti kokeva ja eläytyvä matkamies, joka tarinoi elävästi ja odottamattomia yhteyksiä luoden. Kerronta leikittelee eri diskursseilla ja niitä ohjaavilla konventioilla: Välillä ylevä puhe leikataan ”maan tasalle” muutamalla karkealla puhekielen ilmaisulla:

Useimmat ovat heti pihalla ja autonkokka päin persettä.

Matkalle baarien maahan ei juurikaan teoretisoi tai etsi selityksiä ilmiöille, se käsittelee aihettaan kertojan kokemusten kautta. Kun tutkivan journalismin kertoja haluaa pysyä uskottavana ja kaikkitietävänä, tämän jutun kerronta lähestyy fiktion kerrontaa, jolta odotetaan erityisesti elämyksiä ja yllätyksiä. Voikin kysyä, onko Matkalla baarien maahan – jutun verbaalissa tekstissä enää kyse todellisuuden dokumentaarisesta kuvaamisesta vai fiktiosta – ”Esa Keron” ”kokemuksista” ”todellisuudesta”.

Kertojalle on mahdollista hahmottaa sitä vastaava yleisö. Esimerkkijutun yleisö etsii elämyksiä pikemminkin kuin faktoja, tunnistaa ironian ja nautiskelee vauhdikkaasta ja monitasoisesta tekstistä, haluaa mukaan tekstin tilaan ja aikaan. Kertojan edellyttämä yleisö on kaupunkilaista, autolla lomiensa aikana liikkuvaa, baareista ja niiden ”aitoudesta” tai ehkä jutun tarjoamasta verbaaliakrobatiasta kiinnostunutta.

Matkalla mielen maisemissa

Rakenteeltaan juttu on kronologinen matkakuvaus, josta hahmottuu ehkä hie-
man draaman kaartakin: jännite syntyy auki olevan kahvilan etsiskelystä, joka su-
laa lopun rauhaan ja idylliin: saunaan ja Obotta-baariin.

Tekstiä voi sanoa hyvällä syyllä moniteemaiseksi. Ensinnäkin sitä voi lukea matkailujuttuna, sisältäähän se vihjeitä ja tietoja kiinnostavista pysähdyspaikoista huoltoasemiin kyllästyneille. Mutta mukaan kietoutuvat muunkinlaiset teemat. Jatkuva kahvi/kalja-kielipeli korostaa myös kaksijakoista suhtautumista juomiseen – se kuuluu asiaan mutta siitä varotaan puhumasta suoraan. Yksi jutun tärkeim-
mistä teemoista on siis autoilu ja kahvittelu/kaljoittelu itäsuomalaisissa kuppilois-
sa. Tässä mielessä jutun teemoilla ja kerronnalla on yhtymäkohtia kirjallisuuteen – erityisesti miesten harrastamaan ”matkailuun” Jack Kerouacin ja Hunter S. Thompsonin hengessä. Silti kyseessä on myös kuvaus maaseudusta ja suomalai-
suudesta, jossa tehdään ”ikään kuin paluuta historiamme siittiöasteelle”.

Teksti ei pyri kuvaamaan Runon ja rajan tien paikkakuntia kovinkaan huolelli-
sesti, se käsittelee aihettaan kertojan kokemusten kautta. Kuten jo edellä totesin,
siinä on vahva sisäisen monologin tai tajunnanvirran tuntu. Tekstin voikin sanoa
kuvaavan ennen muuta matkaajan mielen maisemaa. Tämäkin liittyy jutun New
Journalism -polven kirjoittajiin ja heidän matkakuvauksiinsa (ks. esimerkiksi Juu-
sola 1988 tai Wolfe 1973).

Esimerkkiteksti sisältää edelleen viljalti intertekstuaalisia viittauksia ja kielipe-
liä, mikä on omiaan horjuttamaan tekstin uskottavuutta. Juttu on mahdollista tul-

kita myös parodiaksi antropologeja leikkivien journalistien kustannuksella. Täytyy kuitenkin pitää mielessä se, että tällainen ironisoiva tulkinta vaatii lukijalta huomattavaa kykyä vastustaa journalismin yleistä realistista perusvirettä.

Mihin tätä kerrontaa tarvitaan?

Olen toistaiseksi häärinyt ankarasti vain esimerkkijutun ympärillä. Mutta mitä voitaisiin sanoa siitä yleisemmästä näkökulmasta, niistä arvoista, normeista ja konventioista, jotka ovat ohjanneet tämän jutun rakentumista?

Selvää on ainakin se, että Kuukausiliitteen tekemistä journalistisena tuotteena ohjaavat uutistyöstä poikkeavat normit. Ihmisläheisyys, yksityiskohtien runsaus, värikyvyys, kerronnan näkyvyys ja yllätyksellisyys poikkeavat uutisten persoonattomasta, faktoilla ladatusta maailmasta, samalla sitä täydentäen.

Matkalle baarien maahan! ei kuvaa tai selitä todellisuutta rakentamalla mahdollisimman luotettavaa, "tieteellisen" faktuaalista esitystä, kuten uutiset usein tekevät (vrt. esim. Ekecrantz-Olsson 1994). Se kuvaa todellisuuden sijasta kokemuksia ja on pikemminkin hermeneuttista, ja pyrkii ainakin näennäisesti ymmärtämään ihmisiä ja maaseutua.

Miksi tällaista kerrontaa tarvitaan journalististen esitystapojen joukossa? Ekecrantz (1996) huomauttaa, että feature- tai reportaasijuttuja voidaan ajatella avoimena tai sisäänrakennettuna uutisjournalismin kritiikkinä siinä mielessä, että ne tuovat esille uutisjournalismin riippuvuuden valtaeliitin lähteistä, sen stereotyyppisen yleisökäsityksen ja sen harrastaman henkilökultin. Featuret ja reportaa- sit olisivat siis jonkinmoinen vastamyrryky uutismaailman elitismille ja "sinun on kansalaisena oltava kiinnostunut" -diskurssille.

Esimerkkijuttumme houkuttelee myös pohtimaan sitä, minkälaisia muutoksia matkakertomus on matkan varrella kokenut. Matkakertomus kuului jo oraaliseen kulttuuriin ja Gemeinschaftiin, matkakertomukset ovat olleet myös suosittua kirjallisuutta jo Kolumbuskan ajoista lähtien (Salmi 1996, 67). Matkakertomukset ja myöhemmin kuvareportaasit ovat puolestaan kuuluneet modernin journalismin kirjaan jo 1800-luvulta lähtien. Erytystä merkitystä reportaasilla on ollut aikakausina, jolloin on haluttu ottaa kantaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin tai vaikuttaa lukijoiden asenteisiin. Suomalaisessa journalismissa reportaasien merkitys on viimeisinä vuosikymmeninä monien tutkijoiden mielestä ollut väheneään päin.

Esimerkkijuttumme perusteella näyttäisi, että matkakertomus on ainakin tässä tapauksessa saanut uuden funktion. Kun tutustuimme reportaasin avulla aikaisemmin vieraisiin, kenties eksoottisiin paikkoihin ja ihmisiin, sitä käytetään nyt myös tekemään tutusta vierasta¹, sen avulla matkaillaan "tuntemattomaan" suomalaisen arkeen, perehtymään "alkuperäisväestön" eksoottiseen elämään. Erytisesti valokuvat pyrkivät esittämään jotakin "autenttista" ihmisistä, miljöistä ja aikakaudesta. Verbaalinen teksti puolestaan käy omaa peliään lukijan kanssa. Tässä mielessä vanhat konstit ovat uusiokäytössä.

Etäisyyden politiikkaa

Ideologia- tai myyttikritiikin näkökulmasta (vrt. Fiske 1992, 215) on syytä lopulta pohtia tekstien tuottamaa etäisyyttä. Näyttäisi siltä, että missä kovien uutisten maailma pitää ihmiset liian kaukana maailmasta ja sen tapahtumista (vrt. Kune- lius 1993), niin reportaasi elämyksineen esittää kaiken liiankin itsestäänselvänä ja läheisenä. Ainakin minun on helppoa katsoa kaupunkilaisen silmin "niihin" – hupaisaan ja kodikkaaseen "alkuperäisväestöön", mopoilevien mummojen ja lystikkäiden keppanavaarien maahan.

On todennäköistä, että kertojan näkyvyys ja tunnistautuvaus herättää lukijoissa monenlaisia reaktioita myötäsukaisesta ja hyväksyvistä "kuka tämä kirjoittaja oikein luulee olevansa" -tyyppiseen paheksuntaan. Myös näkyvän kertojan luoma todellisuusvaikutelma ei ehkä vaikuta totaaliselta, ovathan tapahtumat esitetty selkeästi tunnistettavan kertojaäänen avulla.

Matkalle baarien maahan! kirjoitti myös pohtimaan sitä, millä tavalla esimerkiksi Suomen muuttamista on muissa diskursseissa – tv-sarjoissa, elokuvissa, populaarimusiikissa, kirjallisuudessa ja mainonnassa käsitelty. Käsillä näyttäisi näet olevan jälleen yksi myyttistä, nostalgista, "lämmintä" maaseutua rakentava teksti Metsoloiden tai Kivenpyörittäjän kylän tapaan. Tällainen nostalgia on tuntunut purevan – niin elokuvissa kuin mainonnassakin – erityisen hyvin ensimmäisen ja toisen polven kaupunkilaisiin.

Tässä mielessä – jutun postmodernista kielipelistä huolimatta – juttu tuntuu kiertyvän varsin puhtaasti myyttisten tai ideologisten (Fiske 1992, 219) vastinparien ympärille. Sisällön ideologiset piirteet voisi tiivistää seuraavanlaisiksi vasta-kohtapareiksi:

julkinen	: yksityinen
lähteminen	: jääminen
keinotekoinen	: alkuperäinen
muodollinen	: epämuodollinen
tosiasiat	: tarinat
liikkuminen	: paikallaan pysyminen
urbaani kulttuuri	: "autenttinen" kauneus ja ihmisyyys
lineaarinen aika	: syklinen aika
raittius	: humala
kahvi	: olut
Kulttuuri	: Luonto

En kuitenkaan halua sanoa, että kaupunkilaiset tämän jutun luettuaan alkaisivat pitää maaseutua suurena olutpuistona, jossa asuu pelkästään rentoa ja lystikästä "alkuperäisväestöä". Mutta kun journalismi hyvin keskeisesti rakentaa tällaisia kollektiivisia kehyksiä ja perspektiivejä maailmaan (vrt. Tuchman 1991), on meidän kuitenkin pakko määritellä oma kantamme – mikä se sitten lopulta lie-neekin – suhteessa niihin.

Viimeaikainen kulttuuritutkimus on korostanut kansakunnan ja kansallisuuden käsitteiden diskursiivista alkuperää. Alkuperäistä suomalaisuutta ei ole, sitä ei voi määritellä luonnon tai kansanluonteen perusteella – se on muuntuvainen, diskursiivisesti tuotettu. Journalismi on mukana tässä prosessissa luomassa muiden diskurssien ohella 'kuviteltua' kansallisuutta (vrt. Anderson, 1983). Esimerkijuttumme voidaan lopulta nähdä osana Päivälehdessä ja Helsingin Sanomien itselleen ottamaa kansallista tehtävää – olla mukana sen määrittelyssä, mitä ja miten suomalaiset itsestään ajattelevat.

Viitteet:

1 Tämän tärkeän huomion teki Riitta Hellman Turun yliopistosta eritellessään tätä juttua analyysikurssillani.

Kirjallisuus:

- Anderson, Benedict (1983) *Imagined communities*. London, Verso.
- Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (1994) *Det Redigerade samhället. Omjournalistikens, beskrivningsmaktens och det informeradeförnuftens historia*. Stockholm, Carlssons.
- Ekecrantz, Jan (1996) *Media logic, Journalism and Global Modernity: Towards the Year 2000. A Project Description*. Department of Journalism, Media and Communication (JMK).
- Ettema, James & Glasser, Theodore (1994) *The Irony in – and of – Journalism*. *Journal of Communication* 44 (2) Spring, 5-28.
- Hall, Stuart (1980) *Encoding/Decoding*. Teoksessa: Stuart Hall & Dorothy Hobson & Andrew Lowe & Paul Willis (eds.): *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson. Suomeksi: *Sisäänkoodaus/uloskoodaus*. Teoksessa Stuart Hall (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere, 1992.
- Juusola, Markku (1988) *Osallistuva journalismi*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, sarja A:62.
- Heino, Aarre (1975) *Kertoja. Asema ja esiintyminen*. *Acta Universitatis Tamperensis* A: 65.
- Kalliokoski, Jyrki (1996) *Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä*. Teoksessa Kalliokoski, Jyrki (toim.) *Teksti ja ideologia*. Helsingin yliopisto.
- Kress, Günther & Leeuwen, Theo (1996) *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London and New York, Routledge.
- Kunelius, Risto (1993) *Uskottavuuden anatomia. Kova uutinen, genre ja kansalainen*. *Tiedotustutkimus* 16 1993:(2).
- Pietilä, Veikko (1995) *Oh, Dear. Uutisetko kertomuksia*. Teoksessa *Kertomuksia uutisista. Uutisia kertomuksista*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, sarja A:86.
- Ridell, Seija (1990) *Miten uutinen "puhuttelee"*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, sarja A:63.
- Tuchman, Gaye (1991) *Qualitative Methods in the Study of News*. Teoksessa Jensen, K.B. & Jankowski, N.W. (eds.) *Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. New York/London, Routledge.
- Salmi, Hannu (1996) *Atoomipommilla kuuhun. Tekniikan mentaalihistoriaa*. Helsinki, Edita.
- Seppänen, Janne (1996) *Millainen kieli, sellainen kertomus?* *Tiedotustutkimus* 19 (1996):4
- Sirkkunen, Esa (1994) *Moraalin valtakunta*. *Tiedotustutkimus* 17 (1994):2.
- Wolfe, Tom (1973) *The New Journalism*. New York, Harper & Row.